

19. LAUSBERG. Handbuch der literarische Rhetorik. München, 1960. Zie pag. 262.
20. Dean en Bryson (Hst. II) delen elk artikel in drieën: inleiding - romp - slot.
21. SPIEGHEL, H. L. Twee-spraec. Ruygh-bewerp. Kort begrip. Rederyck-kunst. ed. W. J. H. Caron. Groningen, 1962, pag. 185.
22. Zie Letterscheppen. Stencilverslag van T. v. d. Heuvel. Ped.-did. Inst. Utr.
23. zie Dijkstra's artikelen in Levende Talen 1970.
24. zie ook: DIJKSTRA, P. en T. v. d. Heuvel in Meermoer 1 pag. 76 e.v.
25. BOERSMA, U. De syntaxis op de lagere school. Groningen, 1960.
26. Over logisch denken en opstel zie men: EMMET, E. R. Logisch denken Aula 73, Utrecht etc. 1967⁶, pag. 13 e.v.

'GEDACHTENRUIL' MET P, G en W

W. Drop

De redactie van MOER heeft me gevraagd de gedachtenruil al direct bij het verschijnen van dit artikel heel kort te beginnen. Ik doe dat graag. Maar om te beginnen wil ik P, G en W complimenteren, en dat waarachtig niet om een fraai dekzeiltje te trekken over een stapeltje 'bezwaren'.

Het belang van hun artikel is m.i. tweeledig. In de eerste plaats demonstreren ze overtuigend dat een theoretische analyse van een communicatiedaad in taal (het opstel) de kortste weg wijst naar praktische verbetering. In de tweede plaats zijn ze realistisch en toetsen op heldere wijze hun denkbeelden aan de praktijk.

Waar ik van die denkbeelden afwijk, trek ik hun eigen principes door. Ik dacht dat een iets verfijnder analyse dan die van Dean en Bryson tot consequenties leidt, die P, G en W welkom zullen zijn. In een artikel dat binnenkort in Levende Talen verschijnt, zet ik uiteen dat voor het informer de eisen van waarheid en representativiteit fundamenteel zijn. Met representativiteit bedoel ik daarbij, dat informatie die niet compleet is (kan zijn), in ieder geval alle oordeelsmogelijkheden moet openlaten. Uit die eisen van waarheid en representativiteit volgt, dat een informatief opstel niet op een opgegeven titel mag (en kan) worden geïmproviseerd. En daarmee vervalt de brainstorm-techniek als middel om het feiten-materiaal bij elkaar te krijgen. De feiten moeten door 'documentatie', door vragen aan betrouwbare mondelinge of schriftelijke bronnen, bijeengebracht worden.

Ook het overtuigende/overredende (samen: persuasieve) opstel moet van ware

informatie gebruik maken, wil het voldoen aan de minimale eisen van morele aanvaardbaarheid. Bij een hogere morele standaard is ook representativiteit van de informatie noodzakelijk. Men 'mag' niet iemand tot één oordeel brengen door alle andere oordeelsmogelijkheden zoveel mogelijk af te sluiten. Ook dit soort opstel kan dus niet buiten 'documentatie'.

Alleen voor de derde categorie opstel, het diverterende¹, kan ik de brainstorm en de aangevoerde associatietechnieken geheel aanvaarden. Dit is ook het enige soort dat men al improviserend op een opgegeven titel goed kan schrijven. Waarheid, noch representativiteit van de dingen die erin voorkomen, zijn voor de lezer van wezenlijk belang. Het gaat er alleen om in hoeverre het geschrevene voor effectief 'tijdverdrijf' (tot en met de meest verheven categorieën daarvan in de literatuur!) zorgt.

Ik zou dan ook onder verwijzing naar mijn spelregels voor het communicatiespel 'opstel'² aan P, G en W willen voorstellen hun gedachten verder uit te bouwen. Verder zou ik graag een bondgenootschap met ze willen sluiten tegen de ongedifferentieerde opstelopgave op opgegeven titel. Voor zover dit opstel informatief of persuasief moet zijn, is het m.i. volstrekt realistisch aan te tonen - met de stukken én de brokken - dat het alleen na voorafgaande, en apart te beoordelen, documentatie tot een zinnig einde is te brengen. Creatieve technieken voor stofverzameling zijn geheel op hun plaats bij de creatieve opdracht voor een diverterend opstel. Of aan dit soort opstel een zo primaire plaats moet worden ingeruimd als Dijkstra voor ogen schijnt te staan, is een vraag apart. Deze is niet te beantwoorden zonder een helder inzicht in de onderwijsdoelstellingen en in het overdrachtsmechanisme in het schrijven van verschillende soorten communicatie.

1. Evocatief vind ik minder juist, want informatie én persuasie kunnen heel wel evocatief (moeten) zijn. Waarschijnlijk vindt men de meeste evocatie in de diverterende communicatie - men denke aan de literatuur. Maar een gelijkstelling lijkt me niet verantwoord.
2. In Levende Talen 275 (februari 1971), pag. 77-83.

DE JONGENS HEBBEN DE PEST AAN NEDERLANDS

Gesprek met A.C.F. van Dijk, directeur van de R.K. M.T.S. in Rotterdam.

Heleen Wientjes

Een energiek man, bewegeijk, vaak op het puntje van zijn stoel. Hij praat met z'n mond en met z'n handen; ik heb de indruk dat hij zijn woorden beetpakt en naar me toe schuift. Wat hij zegt is weloverwogen, maar hij spreekt snel, driftig nu en dan ('zet die bandrecorder maar aan, maar ik vloek wel eens tussendoor'). Een korte, soms half afgemaakte vraag is voor hem voldoende